

ሠርቀኛው

ፎካላይዝሎችና ሌሎች

ቅጽ 6 ቀጥሎ 1

• የሥራ ወደድር

• ችግር እስኪወጣ

• ሰላም — ዋጋው ብዙ

ተ
ዘ
ከ
ተ
ገ

ለተሻለ ሕይወት እንታገል!

ፈጠራ

ምንድን

ነው

??

እንደ አገር በኢኮኖሚ በማገበራዊና በባህላዊ ዘርፎች የሚያደርገው ሁለገብ እንቅስቃሴ (ግስጋሴ) በፈጠራ ሥራ መታገዝ አለበት።

የበለጸጉ ተበለው የሚታዩ አገሮች አሁን ከሚገኙበት የዕድገት ደረጃ ለመድረስና ጠንካራ ብሔራዊ የሳይንስና ቴክኖሎጂ አቅም ለመገንባት ከቻሉባቸው ሁኔታዎች አንዱና ዋነኛው ከዛሬ መቶና ሁለት መቶ ዓመታት በፊት በስፋት ተጀምሮ በጥልቀት የቀጠለው የፈጠራ ሥራ መሆኑ ታሪክ የሚመስከረውና አሁንም በመታየት ላይ ያለ ዕውነታ ነው። ታዲያ አገሮችም ካሉበት የኢኮኖሚና የማገበራዊ ልዩነቶች ለመውጣት ከለሙ አገሮች ፖለቲካዊ፣ ባህላዊና ኢኮኖሚያዊ ጥገኝነት ለመላቀቅ እንዲሁም የሕዝቦቻቸውን የኑሮ ደረጃ ከፍ ለማድረግ የፈጠራ እንቅስቃሴን በብሔራዊ ደረጃ ማበረታታት ከጀመሩ ውለው አድረዋል። አገራችን ኢትዮጵያም እንደሌሎቹ ታዲያ አገሮች ከበለጸጉ አገሮች ጥገኝነት ደረጃ በደረጃ ለመላቀቅ በተለያዩ መስኮች ራስዋን ለመቻል የተያያዘችውን የግንባታ ጥረት በፈጠራ ሥራ ለማገዝ እንዲቻል በመስኩ የሚደረገውን እንቅስቃሴ ለማበረታታት የሚያስችል በልት መቀየስና ሥርዓት መዘርጋት አስፈላጊ ሆኖ ይገኛል።

ለመሆኑ ይህ ለብሔራዊ ዕድገት አጋዥና ሰፊ ሶስቱ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሚታ ያለው ፈጠራ ምንድን ነው? የዚህ ጽሑፍ መሠረታዊ ዓላማ ይህን ጥያቄ መመለስ ይሆናል። «ፈጠራ» በእንግሊዝኛ (Invention) ለሚለው ቃል እንዲ

ቆምና፣ በዚህ ቃል ውስጥ የታዘለውን ጽንሰ ሃሳብ እንዲወክል ሆኖ የተወሰደ ሊሆን በተለያዩ አገሮች የተለያዩ ትርጉም ይሰጣል። ለአብነት የጃፓንና የሶቪየት ግብረት የፈጠራ ሥራ ባለቤትነት ማረጋገጫና ማስጠንቀቂያ (የፓቴንት) ሕጎች እንዲሁም በተባበሩት መንግሥታት ሥር ከሚገኙት 16 ድርጅቶች (Specialized Agencies) መካከል አንዱ የሆነው የዓለም አቀፍ አዋጅ ግብረት ድርጅት ለቃሉ የሰጠውን ፍች እንመልከት።

የጃፓን የፓቴንት ሕግ ፈጠራ የተፈጥሮ ሕግ በጥቅም ላይ እንዲውል የሚደረግበት የላቀና የመጠቀሚያ ቴክኒካዊ ሃሳብ ነው። ሲል የሶቪየት ግብረት ሕግ ደግሞ ፈጠራን በብሔራዊ ኢኮኖሚ ማገዘራዊና ባህላዊ እንቅስቃሴ ወይም በብሔራዊ መከላከያ መስኮች የተከሰተ ችግርን ለማቃለል የሚቀርብ አዲስ ቴክኒካዊ መፍትሄ ሲሆን መፍትሄው አዳዲስ መሠረታዊ ባህርያትን ያዘለና ጠቃሚ ውጤትን ለማስገኘት የሚያስችል ነው ይላል።

በተጨማሪም የዓለም አቀፍ አዋጅ ግብረት ድርጅት (WIPO) ፈጠራ በቴክኖሎጂ መስክ ላለ አንድ የተወሰነ ችግር መፍትሄ የሚሰጥ የአንድ የፈጠራ ሠራተኛ ሃሳብ ነው። ሲል ለቃሉ የበኩሉን ትርጉም ይሰጣል።

ምንም እንኳን ከላይ ለአብነት የተመለከቱት ትርጉሞች የተለያዩ ቢመስሉ በእነሱም ሆነ በሌሎች ለቃሉ በሚሰጡ ትርጉሞች መካከል የአገላለጽ ወይም የቅርጽ እንጂ የይዘት ልዩነት የለም። ስለሆነም በአጠቃላይ መልኩ «ፈጠራ»

- ሀ. በቴክኖሎጂ መስክ ለተከሰተ ችግር መፍትሄ የሚሰጥ፤
  - ለ. በተግባር ሊተረጎምና በተጨማሪ ሊታይ የሚችል፤
  - ሐ. አዲስና ያልታወቀ የአዕምሮ ሥራ ውጤት ነው ማለት ይቻላል።
- እነዚህን ሦስት ነጥቦች በቅደም ተከተል እንመረምራለን።
- ሀ. አንድ ሥራ ፈጠራ ሊባል የሚችለው ቴክኖሎጂያዊ ችግርን ሊፈታ ነው። ቴክኖሎጂያዊ ቁሳዊ (material) ና ቁስ አልባ (non-material) ገጽታዎች ያሉት ከምርት ሂደትና ከአገልግሎቶች አሠራርና አጠቃቀም ጋር የተያያዘ የግብረት

ሰብን የዕድገት ፍላጎት ለማርካት የዋለ (የሚውል) የሥራ ጥበብ፣ የዕውቀት፣ የአሠራር ሂደት፣ ዘዴ ሥርዓትና መሣሪያ ነው።

የቴክኖሎጂ ቁሳዊ ገጽታ መሳሪያዎችን ዕቃዎችን፣ ሕንጻዎችንና ሌሎች መሰል ነገሮችን ሲያጠቃልል ቁስ አልባው ገጽታ ደግሞ በነጠላነት በተጨማሪ ግብረት የሚቀርብ ሆኖም ግን ግዕዝ በሆኑ አካላት ላይ በመታዘል የሚቀርብ የሥራ ጥበብና ዕውቀት የአሠራር ዘዴ ቀመርና የመሳሰሉትን ያጠቃልላል። ስለሆነም አንድ ሥራ ፈጠራ ሊሆን የሚችለው በቴክኖሎጂ ላይ የተከሰተ ችግርን የሚፈታ ሲሆን ነው። ከዚህ ውጪ የሆነ ማንኛውም ቴክኖሎጂያዊ ችግሮችን የማይቃልል መፍትሄ ፈጠራ አይደለም። ለምሳሌ የተፈጥሮና የሥነ ፍጥረት ሁኔታዎችን በመጠቀም ምርታማነትን ለማሳደግ የዋሉ መፍትሄዎች የእንሰላት ዘር ወይም የዕፅዋት ዘሮችን በማዳቀል የሚገኙ በተፈጥሮ ያሉ (የነበሩ) ዕውን ሊሆኑ የሚችሉ ውጤቶች ፈጠራዎች አይደሉም። ምክንያቱም ውጤቶቹ በተፈጥሮ የነበረን (ያለን) ነገር በብቃት ለመጠቀምና አገልግሎት ላይ ለማዋል የሚያስችሉ እንጂ አዲስ ነገር የሚፈጥሩ ባለመሆናቸው ፈጠራዎች ሊሰኙ አይችሉም። በተጨማሪም በአስተዳደር፣ በሥራ አመራርና በመሳሰሉት መስኮች የተከሰተ ችግርን ለመፍታት የሚቀርቡ መፍትሄዎች ለምሳሌ የሥራ ሰዓትን ለመቆጣጠር፣ የሠራተኞችን የሥራ አፈጻጸም ለመገምገምና... ወዘተ የሚቀርቡ ዘዴዎች በአንድ የተወሰነ የሶስቱ ኢኮኖሚ ዘርፍ ውስጥ ያለና የሚኖር ችግርን የሚያስወግዱ ምርታማነትን ከፍ የሚያደርጉ... ወዘተ መፍትሄዎች ወይም የአእምሮ ሥራ ውጤቶች ቢሆኑም ቴክኖሎጂያዊ ችግርን የሚፈቱ እስካልሆኑ ድረስ ፈጠራ አይሰኙም።

ለ. በቴክኖሎጂው መስክ ያለን ችግር ለመፍታት የቀረበው መፍትሄ በተግባራዊ ከንውንና የሥራ ሂደት ውስጥ የተከሰተ ችግርን በተጨማሪ የሚፈታ መሆን አለበት። መፍትሄው በውጤት ወይም በአሠራር ሂደት መስክ ሊታይ ይገባል። የመጀመሪያው የውጤት ፈጠራ (Product Invention) ሲባል ሁለተኛው ደግሞ የአሠራር ሂደት ፈጠራ (Process Invention) ይባላል። የውጤት ፈጠራ በተጨማሪ የሚታይ ግዝፈት ያለው ነገር ለምሳሌ ግሽን፣ መሣሪያ፣ ቁሳቁስና የመሳሰሉትን ሲያጠቃልል የአሠራር ሂደት ፈጠራ በአጠቃላይ አንድን ምርት ለማምረት ደረጃ በደረጃ ወይም በተከታታይ በሚከናወኑ ተግባራት ላይ የተከሰተ ችግርን የሚያስወግድ መፍትሄ ነው።

1. አምሳሉ አክሊሉ፣ አግሮኛ - እንግሊዝኛ መገንባታዊ ቃላት፣ 2ኛ እትም፣ አዲስ አበባ፣ ቦሌ ማተሚያ ቤት፣ 1980፣ ገጽ 339.
2. Japan Patent Law (Law No. 121 of April 13, 1959, as last amended by Law No. 41 of 1985) Art. 2
3. Soviet Union Statute on Discoveries, Inventions of Rationalization Proposals (promulgated by Decree of the USSR Council of Ministers, No. 584 of August 21, 1973 as amended by Decree No. 1973 December 28, 1979) Art. 21.
4. WIPO Model Law for English Speaking African Countries on patents prepared by the World Intellectual Property Organization & the United Nations Economic Commission for Africa (Geneva 1978).

በዚህም መሠረት ሳይንሳዊ መርሆች (Scientific Principles) ናቸው ቀመሮች (formulas) እንደ የተወሰነ የቴክኖሎጂ ችግርን የሚመለከቱ ወይም ችግሩን ለማስወገድ ለሚቀርብና በተጨማሪም ለታየ ችግር ለሚቀርብ መፍትሔ በመገኘት የሚያገለግሉ ቢሆንም በራሳቸው ችግርን የማይፈቱ በውጤቱ ወይም በአሠራር ሂደት መልክ ሊገለጹ የማይችሉ ስለሆነ ፈጠራዎች አይደሉም።

ሐ. መፍትሄው አዲስና ያልታወቀ ሊሆን ይገባል። ስለሆነም ቀደም ብሎ የነበረ በተፈጥሮ ውስጥ ያለን (የሚኖርን) ነገር የሚገልጥ ወይም በልምድና (ወይም) በሌላ ማናቸውም አካላት የሚታወቅ መፍትሄ በአንድ የተወሰነ የቴክኖሎጂ መስክ ያለን ችግር የሚመለከት ቢሆንም እንኳ ፈጠራ አይሆንም። ለምሳሌ የብረት ማዕድንን ማግኘት ቁሳዊ ቴክኖሎጂ ያዊ የጥሬ ዕቃ ፍላጎት ችግርን የሚፈታ ቢሆንም ግኝቱ በተፈጥሮ የነበረ በመሆኑ አዲስ አይደለም። ግኝቱ ምርቶችን የምርት መሳሪያዎችንና የመሳሰሉትን ለማምረት የሚረዳ ቢሆንም መፍትሄው የሚታወቅ በመሆኑ ፈጠራ አይደለም። ፈጠራ ጊዜ ገንዘብ ገልበትና ዕውቀትን የሚጠይቅ የአዕምሮ ሥራ በመሆኑ ለፈጠራ ሠራተኞች የማይረዳ ያልጥቅም ለመስጠት በመስኩ የሚከናወኑ ተግባራትን ለማበረታታት የሚያስችሉ ሕጎች ብዙ አገሮች ቀርጸዋል። እንደየአገሩ የዕድገት ደረጃና ተጨባጭ ሁኔታ ሕጋዊ ጥበቃ የሚደረግለት ፈጠራ ሊያሟላ የሚገባው ዝርዝር መስፈርቶች ሊለያዩ ቢችሉም ጠቅላላ ባለ መልኩ አንድ ፈጠራ፤

- ሀ. አዲስነት፤
- ለ. ፈጠራዊ ብቃት፤
- ሐ. ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት ሊኖረው ይገባል።

እነዚህን መስፈርቶች ቀጥለን እንመለከታለን።

ሀ. አዲስነት

አንድ ፈጠራ አዲስነት አለው የሚባለው ለጊዜው ባለው የጥበቃና (State of art) የዕውቀት ደረጃ ያልታወቀ ወይም ለጎትመት ያልበቃ ወይም ሕዝብ ያልተገለገለበት ሲሆን ነው። የፈጠራ አዲስነት እንደየአገሩ ሕግ መመዘኛ በብሔራዊ (Local Novelty) ወይም በዓለም አቀፍ ደረጃ (Universal Novelty) ባለው የጥበቃ ደረጃ ይወሰናል።

አንድ ፈጠራ ዓለም አቀፍ ወይም ሁለንተናዊ አዲስነት አለው የሚባለው ተመሳሳይ ፈጠራ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሌለ ወይም ያልተወራ በጊዜው ባለ

የጥበቃ ደረጃ ያልታወቀ ለጎትመት ያልበቃ ለሕዝብ ያልተገለጠና በሕዝብ አገልግሎት ላይ ያልዋለ ሲሆን ነው። በአንጻሩ ፈጠራው በአንድ አገር ብሔራዊ ዘልል ውስጥ ያልተወራ፤ በአገር አቀፍ ደረጃ ያልታወቀ፤ ለጎትመት ያልበቃ፤ የአገሪቱ ሕዝብ የሚያውቀውና አገልግሎት ላይ ያልዋለ እንደሆነ ብሔራዊ አዲስነት አለው ይባላል። ለምሳሌ በኢትዮጵያ ለአንድ አዲስ የፈጠራ ሥራ የሚጠየቀው ሁለንተናዊ አዲስነት ሲሆን በኢትዮጵያ ውስጥ ከዚህ በፊት ያልታወቀና ጥቅም ላይ ያልዋለ ቴክኒካዊ መፍትሄ ቀደም ብሎ በሌላ አገር መታወቁ ወይም አገልግሎት ላይ መዋሉ ከተረጋገጠ ፈጠራው አዲስነት አይኖረውም። በሌላ በኩል ደግሞ ፈጠራው እንዲያሟላ የሚጠየቀው መመዘኛ አገር አቀፍ አዲስነት ከሆነ በኢትዮጵያ ውስጥ ጥቅም ላይ ያልዋለ ወይም ለጎትመት ያልበቃ ከሆነ አዲስ ነው ብሎ ሕጋዊ ጥበቃ ይደረግለታል። በአጠቃላይ የፈጠራ አዲስነት አንድ ሕግ እንደሚጠይቀው መመዘኛ የተወሰነ የግዛት ዘልል ወይም በዓለም አቀፍ ደረጃ አዲስ በመሆኑ ሕጋዊ ጥበቃ ሊደረግለት ወይም ሊነፈገው ይችላል።

ለ. ፈጠራዊ ብቃት

ፈጠራዊ ብቃት እንደ አዲስነት ሁሉ የሚወስነው ከፈጠራው በፊት በነበረው የጥበቃ ደረጃ በመስኩ ያለ ባለሙያ የሚያውቀው የጊዜውን ጥበቅ በመጠቀም መሰል መፍትሄ ሊቀርብ የማይችል በመስኩ ለተሰማራ ሙያተኛ ግልጽ ያልሆነ ወይም ባለሙያው የየዕለቱ ስራው በሚያስገኝለት የሙያ ልምድ አማካኝነት ሊያውቀው የማይችል ከፍተኛ ቴክኖሎጂያዊ ለውጥን የሚያስከትል ሲሆን ፈጠራው ብቃት አለው ይባላል። በአንጻሩ የቀረበው ፈጠራ በመስኩ ልዩ ሙያ ወይም ዕውቀት ያለው ባለሙያ በተመሳሳይ መንገድ ተመሳሳይ መፍትሄ ማቅረብ የሚችል ከሆነ ፈጠራው ግልጽ ስለሚሆን ፈጠራዊ ብቃት አይኖረውም። ለምሳሌ በአሁኑ ጊዜ ያለውን የነጻጅ ችግር ለማስወገድ መኪና በቢንዚን ሳይሆን በአልኮል እንዲንቀሳቀስ ቢደረግ መፍትሄው ፈጠራዊ ብቃት አለው ሊለኝ አይችልም። ምክንያቱም አልኮል እንደ ቢንዚን በጋዶል ስጋነት የሚያገለግልና እንደብራዚል ባሉ አገሮች ውስጥ ጥቅም ላይ የዋለ በመሆኑ በመስኩ ለተሰማራ ሙያተኛ ግልጽ የሆነና በሌላ ባለሙያ መሰል መፍትሄ ሊቀርብ የሚችል በመሆኑ ነው። መኪናው በውሃ የሚንቀሳቀስ ቢሆንና ይህ መፍትሄ ለአንድ በመስኩ ለተሰማራ ባለሙያ ግልጽ ባይሆን ፈጠራው ፈጠራዊ ብቃት አለው ለማለት ይቻላል።

ሐ. ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት

አንድ አዲስነትና ፈጠራዊ ብቃት ያለው ፈጠራ ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት ከሌለው በሕግ ሊታወቅና ሊጠበቅ አይችልም። ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት ሲባል «ኢንዱስትሪ» የሚለው ቃል ንግድን፣ እርሻን፣ ዕድጥበብን የተለያዩ የአገልግሎት ዘርፎችንና የመሳሰሉትን የሚሸፍን እንደሆነ ግልጽ ሊሆን ይገባል።

ይህ ማለት ግን ፈጠራው በግድ ከተጠቀሱት መስኮች በአንዱ ጥቅም ላይ የዋለ ወይም የታየ መሆን አለበት ማለት አይደለም። ፈጠራውን በጥቅም ላይ ለማዋል የሚያስችል በቂ ገንዘብ ባለመኖሩ ወይ በሌላ ማናቸውም ሁኔታ ለጊዜው ተግባራዊ ሳይሆን ይችላል። አንድ ፈጠራ ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት አለው የሚባለው ፈጠራው ረቂቅ (abstract) ያልሆነ በማንኛውም ጊዜ በተግባር ላይ ሊውል የሚችልና ተጨባጭ ውጤትን የሚያስገኝ ሲሆን በመሆኑ ሕጋዊ ጥበቃ ለማግኘት ጥያቄ በቀረበበት ጊዜ በተወሰነ ምክንያት ፈጠራው በአገልግሎት ላይ ሊውል ባለመቻሉ ብቻ ፈጠራ አይደለም አይባልም።

ከላይ የተዘረዘሩትን መሥፈርቶች የሚያሟላ የፈጠራ ሥራ በፓቴንት ወይም በፈጠራ የምስክር ወረቀት አማካኝነት ለተወሰነ ጊዜ ሕጋዊ ጥበቃ ይደረግለታል። ፓቴንት የፈጠራ ሠራተኛው በፈጠራው የመገልገል የመጠቀም የመሸጥና የመሳሰሉት ብቸኛ መብት ያለው መሆኑንና ያለሱ ፈቃድ ሦስተኛ ወገኖች በፈጠራው መገልገል የማይችሉ መሆኑን የሚያረጋግጥ ሰነድ ነው። የፈጠራ የምስክር ወረቀት በሶሻሊስት አገሮች ከፓቴንት ጉን ለጉን በፈጠራ ላይ የሚኖር መብትን ለመጠበቅ የሚያገለግል ሲሆን ከፓቴንት የሚለየው በፈጠራው ላይ የሚኖር ብቸኛ ባለመብትነት የግለሰብ ሳይሆን የመንግሥት መሆኑ ነው። የፈጠራው ሠራተኛ በፈጠራ የምስክር ወረቀት አማካኝነት ሽልማትና (ወይም) ገንዘብ የማግኘት መብት ይኖረዋል።

በቴክኖሎጂው መስክ የተከለቱ (የሚከሰቱ) ችግሮችን ለመፍታት የሚቀርብ ቴክኒካዊ መፍትሄ ፈጠራ ብቻ አይደለም። እንደ ፈጠራ ሁሉ ቴክኒካዊ ባህርይ ያላቸው የቴክኖሎጂ ችግርን የሚያቃልሉ መፍትሔዎች አሉ። እነዚህም ተጨማሪ የፈጠራ ሥራዎች የግልጋሎት ሞዴሎችና የማሻሻል ሥራዎች ናቸው።

ተጨማሪ ፈጠራ የፈጠራ መመዘኛዎችን የሚያሟላ በፓቴንት ወይም በፈጠራ የምስክር ወረቀት አማካኝነት ጥበቃ የሚደረግለትን መሠረታዊ ፈጠራ የሚያሻሽል ወይም የሚያጠናክር መሠረታዊ

ረታዊውን ፈጠራ ሳይጠቀም ተግባራዊ ሊሆን የማይችል ተከኒካዊ መፍትሄ ነው።⁵

አንድ የተወሰነ ተከኒካዊ ችግርን ለመፍታት በቀረበ ፈጠራ ላይ የሚቀርብ ተጨማሪ ፈጠራ በመጀመሪያው የፈጠራ ሠራተኛ ወይም በሌሎች የፈጠራ ሰዎች አማካይነት ሊከናወን ይችላል። በተጨማሪ ፈጠራ ላይ የሚኖር መብት የሚጠበቀው በተጨማሪ ፓቴንት ወይም በተጨማሪ የፈጠራ የምስክር ወረቀት አማካይነት ነው።

የግልጋሎት ሞዴል ሚኒካዊ በሆነ መስክ የተሰራ (የለ) ዝቅተኛ ፈጠራዊ ብቃት የላቸውን ሥራዎች ለመገከባከብ እንዲቻል በአንዳንድ አገሮች የተዘረጋ ሥርዓት ነው። የግልጋሎት ሞዴል በመሳሪያዎች ወይም በሥራ መገልገያዎች ወይም በከዋኞች ወይም በሌሎች የሶለት መጠቀሚያ ዕቃዎች ወይም በአካሎቻቸው ላይ የሚውል ወይም የሚገባ እዲስ ቅንብር ወይም ንድፍ ሆኖ በአጠቃቀማቸው ወይም በታቀደው ተግባራዊ ውጤት ላይ መሻሻልን የሚያስገኝ ነው።⁶

የግልጋሎት ሞዴል ከፈጠራ ሥራ የሚለየው ውጤቱ ሰውን ሊሆን የሚችለው በአመዛኙ በሚከኒካዊ መስክ መሆኑና ፈጠራዊ ብቃቱ ዝቅተኛ መሆኑ ነው። የግልጋሎት ሞዴል በፓቴንት ወይም በምስክር ወረቀት አማካይነት ጥበቃ ይደረግለታል። በአንዳንድ አገሮች ለግልጋሎት ሞዴል የሚሰጠውን ፓቴንት ለፈጠራ ከሚሰጠው ፓቴንት ለመለየት የግልጋሎት ሞዴል ፓቴንት ይሉታል።

የማሻሻል ሥራ በእንግሊዝኛ (Innovation) በሚለው ቃል የተወከለውን ጽንሰ ሃሳብ የሚገልጽ ሲሆን እንደፈጠራ ሁሉ በተለያዩ አገሮች የተለያዩ ትርጉምና ስያሜ ይሰጠዋል። ይሁን እንጂ ልዩነቱ የቅርጽ እንጂ የይዘት አይደለም። የማሻሻል ሥራ ተከኒካዊ ችግሮችን ከመፍታት ዓላማ በመነሳት የአንድን ተከኒካዊ ስራ ሁኔታን አሠራር በማሻሻል ረገድ ሰውን የሚሆን ተከኒካዊ መፍትሔ ነው። ስለሆነም የማሻሻል ሥራ ለአንድ የተወሰነ ችግር የሚቀርብ አዲስ መፍትሔ ሆኖ ዐቢይ ተከኒካዊ ባህርያትን የያዘና የሚፈበረኩ ዕቃዎችን አሠራር፣ ፍብረት፣ ሂደት ወይም ባለው ተከኒካዊ ላይ ጠቃሚና ተራማጅ ለውጥን የሚያስከትል ነው።

የማሻሻል ሥራ በማሻሻል ሥራ የምስክር ወረቀት አማካይነት ለሠራተኛው የተወሰነ የማቴሪያል ጥቅም ያስገኛለታል። የተጨማሪ ፈጠራ የግልጋሎት

ሞዴልና የማሻሻል ሥራዎች የተከናወኑ ለጂ ዕድገት ደረጃቸው ዝቅተኛ በመሆኑ የበለጸጉ አገሮች የተከናወኑ ጥገኛ ለሆኑ ታዳጊ አገሮች ከፍተኛ ጥቅም ይሰጣሉ። የአገር በቀል ተከኒካዊ ለማሳደግ የጥገናና ለመሳሪያ መለዋወጫ (Spare Parts) የሚያስፈልገውን የውጭ ምንዛሪ ለመቀነስ ምርታማነትን ከፍ ለማድረግ... ወዘተ ያስችላሉ። ስለሆነም ታዳጊ አገሮች የተጨማሪ ፈጠራ የግልጋሎት ሞዴልና የማሻሻል ሥራ ከንዋጂዎችን ለማበረታታት የሚያስችሉ ሥርዓቶችን ለማስተዋወቅና በሕግ ቀርጸው በመስኩ የሚደረጉ እንቅስቃሴዎችን ለማበረታታት ከፍተኛ ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛሉ።

በአገራችን የ«ፈጠራ» ጽንሰ ሀሳብ ግልጽ ያለመሆኑ ችግር ጉልቶ ይታያል። የወዳደቱ መሣሪያዎችን በመገጣጠም ወይም አንድ ያለን ነገር በአካባቢው የሚገኙ ቁሶችን በመጠቀም አስመስሎ የተሠራ ሥራ የ«ፈጠራ» ሥራ እንደሆነ ተደርጎ በመገናኛ ብዙኀን በየጊዜው ሲገለጥ እናዳምጣለን። ቀደም ባሉ የዚህ ጽሑፍ አንቀጾች የፈጠራ ምንነትን ለመወሰን የተዘረዘሩትን መለኪያዎች እንደመመዘኛ አድርገን ብንወስድ አስመስሎ መሥራት የተወሰነ ተከኒካዊ ስያሜ ችግርን የሚያቃልል በውጤት ወይም በአሠራር ሂደት መልክ የሚገለጥ ቢሆንም ፈጠራ አይደለም። አዲስነትና ፈጠራዊ ብቃት አይኖረውምና ነው።

በኢትዮጵያ ሕጋዊ ጥበቃ ሊደረግ ለት የሚገባ ፈጠራ ምን ምን መስፈርቶችን ሊያሟላ እንደሚገባ የሚደነግግ ግልጽ ሕግ ባይኖርም የፈጠራ መብት ጥያቄ ማለትም የኤሌክትሪክ ምጣድ የፈጠራ ባለቤትነት ጉዳይ ተነስቶ ለፍቤት በቅቶ ነበር። ይሁን እንጂ ፍቤቱ በአንድ የፈጠራ ሥራ ላይ ሊነሳ የሚችልን የባለቤትነት ጥያቄ መፍታት (ክርክሩን መርምሮ መወሰን) የሚያስችል ሕግ በአገሪቱ ውስጥ አለመኖሩን በመግለጽ ፋይሉን ዘግቶታል።

ፈጠራ ምን እንደሆነ የሚደነግግ ሕጋዊ ጥበቃ የሚሰጠው ፈጠራ ሊያሟላቸው የሚገቡ ዝርዝር መስፈርቶች... ወዘተ የሚጠይቅ ሕግ በሌለበት ሁኔታ የባለቤትነት ጥያቄን መፍታት ብቻ ላይ ሆኖ የኤሌክትሪክ ምጣድ ፈጠራ ነው? ወይስ አይደለም የሚለውን ጥያቄ መወሰን ያስቸግራል።

የኤሌክትሪክ ምጣድ ሥራ በአገሪቱ ውስጥ ቀደም ብሎ የታወቀ ወይም አገልግሎት ላይ የዋለ መሆኑና አለመሆኑ

የምጣዳ አዲስነት በአገር አቀፍ ወይም በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚለካ ስለመሆኑ የሚደነግግ ሕግ በሌለበት የምጣዳ ፈጠራዊ ብቃት የሚለካበት ሥርዓት ባልተደራጀበት በአሁኑ ወቅት ምጣዳን ፈጠራ ነው ወይም አይደለም ማለት እንደማይቻል ግልጽ ሊሆን ይገባል።

በኢትዮጵያ እስካሁን ድረስ የፈጠራ እንቅስቃሴን ለማደፋፈር የሚያስችል ሕጋዊ ሥርዓት አለመዘርጋት አገሪቱ በተለያዩ መስኮች በተለይም በተከኒካዊ ጁው መስክ በሰፋነት የተያያዘችውን ሁለገብ የዕድገት ግስጋሴ በፈጠራ ሥራ ለማገዝ አላስቻለች።

ኢትዮጵያ በኢኮኖሚ በባህልና በማኅበራዊ መስኮች የተደቀነባት ችግሮች በአመዛኙ የተከናወኑ ሷላቀርነት ችግር ወይም የዚህ ችግር ነጸብራቅ ናቸው። እነዚህን ችግሮች በውጪና በአገር ውስጥ የፈጠራ ውጤቶች ለማስወገድ የሚያስችል ምቹ ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል።

የኢትዮጵያ ሳይንስና ተከኒካዊ ኮሚሽን የሰፈውን ሕዝብ የኑሮ ችግሮች ለማቃለል፣ ምርታማነትን ለማሳደግ፣ የተፈጥሮ ሀብትን በብቃት ለመጠቀም... ወዘተ ለሚያስችሉ የተሻሻሉ የአሠራር ዘዴዎችና መሣሪያዎች ፍለጋና ምርምር አመቺ ሁኔታ የመፍጠር የሳይንስ ምርምርና ጥናትን የማበረታታት ኃላፊነት በአዋጅ የተጣለበት በመሆኑ የፈጠራ እንቅስቃሴን ለማበረታታት የሚያስችል ምቹ ሁኔታ ለመፍጠር አስፈላጊውን ጥናት የሕግና የድርጅት መስፍን በማድረግ ላይ ይገኛል። ሕጉ ሲወጣና አስፈጻሚው ድርጅት ሲመሰረት የፈጠራ ሥራ ለብሔራዊ ሳይንስና ተከኒካዊ ግንባታና ለሶሻሎክሊክኖሚያዊ ግስጋሴ የሚያደርገው አስተዋጽኦ ከፍ እንደሚል ይታመናል።

የግርጌ ማስታወሻ

- Patent Agency Course, WIPO, Geneva, 1981.
- Statute on Discoveries, Invention and Rationalization Proposals, Section 21 (Promulgated by Decree of the USSR Council of Ministers, No. 584 of August 21, 1973 as amended by Decree No. 1078 of December 28, 1987).
- Training Course on Patent Information, 1982 (Published by WIPO).
- WIPO Law Asia Seminar on Industrial Property, WIPO, Geneva, 1983.
- WIPO Model Law for Developing Countries on Invention Vol. 1 WIPO, Geneva, 1979.
- Industrial Property Laws and Treaties Compiled and Published by WIPO, Geneva, Vol. 1 VII - WIPO, 1984.
- BIRI Symposium, Budapest, 1966.

ከኢትዮጵያ ሳይንስና ተከኒካዊ መጽሐት የተወሰደ

5. Soviet Union Cited Art. 36.
 6. Uruguay Law No. 15, 549 on Utility Models and/Industrial Designs of July 29, 1976. Art. (1) (2).
 7. Vietnam, Ordeance on Innovations to effect Technical Improvemnets and Rationalization in Production and on Invention (Promulgated by Government Decree No. 31 of January 23, 1981) Chap. 1 Sec. 4, Art. 1 and Soviet Union Cited above Art. 64.